

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 39.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ХАМЛЕТ.

Читао сам доста студија о Хамлету, и при-
знајем, да ме нису задовољиле. Ја мислим, да они, који су их писали, нису разумели ни само лице, ни његово лудило, ни друга важна места из драме. Ми имамо сачувану хронику, по којој је Шекспир створио своју драму, не одмичући се ни једном речју од ње; међу тим се о томе данас не води довољно рачуна. Нај-
после, тако велика композиција има својих тајана: ваља бити драмски писац, па да би се само могле назрети и посумњати да постоје.

По првим речима самога Хамлета, по самом отклањању идеје самоубиства, ми смо *на чисто са њим*. Он је слаботиња, убијен човек, човек, који рано осећа жалост, човек, који пита облаке и шета се по гробљу, — човек, кога зауставља универзална празнина. Он ће нам ускоро рећи своју велику тугу, рећи и поновити. Али, кад би се Хамлет на томе зауставио, постао би на брзо несносан; Шекспир то зна па према томе и ради.

Он га чини лудом. Он га отрза од његових суза и дражи му љутину. Онда се та тужба претвара у ватрену љутњу, где су (или којом су) све фикције: љубав, дужност, величина, важност државничка скроз упропашћене, где је несавршеност човечја сведена на нулу. Не знам ко је рекао; „Хамлет, то је Соломонова књига преведена у дејство!“ Кад човек онако мисли, он нема више ништа да чини на земљи; догађаји пролазе поред њега и он нема ту никакву удела, прекрстио је руке.

Али се Хамлет демантује и ми га више не разумемо. Он је, он (ако се може тако рећи) скупа, у опште, и престаје бити он — у детаљима.

Постаје решљив, енергичан, свиреп. У једном тренутку убио би цео свет, осим Клаудија. Те контрадикције, очигледне и непоречне, от-

куда долазе? Чему да их припишемо? Више су пута примећене и објашњене на различите начине. Дobar начин да се оне објасне, наћи ћемо помоћу хроника.

Имајмо смелости рећи, да Хамлет, кад га хроника не вуче себи, нема ничега компликованог ни енигматичног. Његово понашање са Клаудијем потпуно је јасно; он се уздржава колико год може да га не убије. За бадава се мучи и пребацује самом себи своју слабост, ништа му то не помаже. Појава ће сама доћи и рећи му: „Не заборави, твоја је воља већ прилично ослабила!“ И та нова опомена остаје без резултата. Ми требамо да верујемо, да Хамлет има карактера, да зна шта ради, да му је мреко убиство, да му није мила освета, или нам, у противном случају, ваља рећи, да је немогућна смрт Клаудијева и да ће она завршити комад.

*

После толико коментара поводом Хамлетовог лудила, потребно је узети и посматрати то лудило само, ако се у опште хоће да дођемо до каквих резултата и стећи какав закључак.

Зна се, да се лудило налази у хроници и да је одатле позајмљено. У хроници се разуме и може се и допустити, т. ј. *има смисла*, али у комаду није ни једио ни друго. Хамлет се од једном сећа, да му је подложен, и то после привиђења; ми не знамо никако за што ни како се то десило. Кад се врати својим друговима, и пошто је потражио да му објасне тајну, он им вели: „Ма како необјашњиво и чудновато било моје понашање, где ће можда мени бити милије и згодније понашати се друкчије, на фантастичнији начин“. Али Хамлет се не изјашњава јасније, он нам не открива својих разлога. У ствари, и нема их никаквих. И заиста ми не видимо да би му и једног тре-

нутка служило лудило ни освети, ни сигурности његовој.

Има још нешто више и важније. Хамлет из кронике, кад се *прави лудим*, он то чини са највећом свешћу, очигледно претерано застрањује. Може ли се о Хамлету рећи толико! Тек неколико речи, са Полонијем; два три одговора, врло лака и проста, и која му сама његова околина намерно и услужно извлачи. Хамлет даје доказ или боље, имитује лудило само један пут, у маскаради код Офелије, коју ми не видимо и о којој она прича своје оцу. Шекспир се задовољава тиме што **поставља** лудило. Он је оштроумно (*разумљиво*) рачунао на Офелију, која ће у то поверовати одмах, и не ће пропустити да га објави. Пошто је то учињено, верује се, да је Хамлет постао луд; нико се од лица не труди озбиљно да се о томе увери, ни сам Хамлет не испуњава са озбиљношћу своју улогу. Он не полаже много на њу, и не може да је одигра.

Но, велика је несрећа Хамлетовог лудила

тек онда настала, кад су је почели објашњавати; слаби критичари па и чувени алијенисте питали су се:

1. Да ли није Хамлет имао наклоност ка лудилу?

2. Да ли смрт његовог оца и скоро женидба нису развиле ту наклоност?

3. Дали није било у том забринутости, у том предубеђењу правих знакова лудила?

4. Да ли није, подражавајући лудило, постао одмах луд?

5. Да ли треба видети и разумети код њега тренутке правог лудила и подражаног лудила и других тренутака умног здравља.

Лако је разумети да су толика питања постављана, дебатована, до дна испитана науком, узела на се изгледе важности и истине. Они се ни на чем не оснивају. Она долазе једино из кронике, од лудила које се тамо налази и коју је Шекспир сачувао.

Да испитамо.

(Наставиће се)

КРИТИКА

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Кир Јања“), шаљива игра у три чина, написао Јован Стерија Поповић; приказан 9. марта 1896.)

Навршило се, ето, четрдесет година од смрти Јована Стерије Поповића, с којим почиње изворна српска позоришна уметност у овим странама. Управа је добро учинила, што је дала прилике и овом згодом, да се дивимо јаком драмском таленту писца, који би, да је био у другим приликама и да се родио као син којег великог народа, без сумње уз прве светске драмске песике освојио себи достојно место.

О комаду: „Кир Јања“ писано је већ толико критика, да би било сувишно о том много речи трошити. Ипак треба да констатујемо, да тај комад још увек привлачи нашу публику, не само ради пијетета према песнику, не само ради своје унутарње вредности и оригиналности, ради живе у свима нијансама промишљене, доследне и јаке сатире и класичним хумором жигосане и преливене карикатуре најодвратнијег порока и страсти

људске, грамзливости за благом, харпагонства и шкртости.

Вилхелм Хумболт, рекао је, оцењујући Гетеову велепесму: „Херман и Доротеја“, да се само таленат првога реда сме дати на описивање, цртање и анализу већ опште познатих и у свима литературама света обрађених појмова, карактера и осећаја, да узмогне наћи још коју нову ниансу и нову страну, коју би могао изворно и занимљиво обрадити. У Стерије бијаше јак драмски таленат, кад је могао уз толике узорнике у светским литературама харпагонство Кир Јање тако изворно и занимљиво у свом комаду нацртати. Локални колорит давно је већ избледео и постао несавремен, па ипак та карактерна комедија још увек налази разумевања и чини такав утисак, као да је комад никао у нашим приликама и данима. То је обележје класичности, да никада не застари и да с помлађеним покољењима ништа од своје свежости и класичности не губи. Ни једноставни заплет, ни још једноставнија монотонија постепенисти

не моглоше тому комаду нашкодити, да још увек класичном карактеристиком далеко одскаче од многих савремених комедија, те приморава гледаоца, да кроз смех одаје поштовање ономе, који је знао таку врсту хумора пронаћи, што на смех гони генерације, које живе у посве другим локалним приликама. Част Стерији и његовом комаду: „Кир Јањи.“

Разуме се, да није г. Добриновић у приказивању Кир Јање и овај пут се у конгенијалности по готово натецао с писцем: не бисмо имали оног управо класичног уживања, гледајући тај комад на позорници. Г. Добриновић се тако савршено уживио у улогу Кир Јање, да управо ни један часак не видесмо на позорници Добриновића, већ његову трансформацију у Кир Јању. То је врхунац уметности. Мало не кроз два сата говорити преиначеним гласом, мешавином грштинне, цинцарштине и накарађене српштине, не само да је ванредан напор духа, већ и вештина, којој глумац средње руке није дорастао. Већ та улога г. Добриновића је доказом, да је он далеко више него обичан глумац.

Г. Васиљевић, као Кир Дима, гђа Васиљевићка, као Јуца, и гђица Ђуришићева, као Катица биле су на свом месту. Нарочито морамо похвалити г. Душановића, као слугу Петра. Незграпност тога, само Кирјашиног харпагонства достојног слугана, г. Душановић је тако приказао, те се може рећи, да би се то једва боље дало.

Натарош г. Поповића биће повремено живљи, за првину може поднети.

Ј. Хр.

(„Партија пикета“, шаљива игра у једном чину, по Фурвијеру и Мајеру, превео Ф. Оберкнежевић, приказана дне 9. марта)

Исти дан са „Кир Јањом“ од Стерије Поповића, приказана је и ова духовита нашој публици већ одавна позната и омиљена шаљива игра, са истом поделом улога као и лане.

Речемо ли, да су г. Ружић, као Шваље Рошферије, и г. Лукић, као Мерсије, своје улоге по свом обичају отмено и верно приказали, а да су г. Спасић, као Анатол, и гђица Ј. Весичева, као Ружа, показали се као достојна деца својих позоришних родитеља: мислимо, да смо обележили верно утисак приказа тога комада на публику, која се била искупила те вечери у приличном броју у позоришту.

Ј. Хр.

ПОЗОРИШТЕ.

(Наша путничка позоришта.) „Неоспорна је истина,“ — пише београд. „Трг. Гласник“ — „да је ваљано позориште од огромне користи народу, у чијој се средини оно налази. Исто тако не да се порећи, да је рђаво позориште од огромне штете по народ, коме се оно намеће. Ми имамо више путничких позоришних друштава; имамо таквих, која с пуним правом заслужују, да носе то име, а имамо опет и таквих, која нису ни приближна ономе, што би она хтела да су и за што се издају. Међу нашим путничким глумачким особљем има таквих снага, које је зла судбина навела, да се троше на даскама путничких позорница, док су то врло талентоване и рутинисане снаге, које би можда одмах, а сигурно после мале обуке, могли корисно послужити на позорници српске престонице. Ну, у толико, у колико долази тешко, што ти таленти остају неопажени у нас, у толико долази милије, што се баш ти добри глумци и глумице, више образовани и начитави, селе из места у место — по Србији и по свима крајевима широкога Српства, те шире идеју уједињења, служећи одано интересима Српства и оној грани уметности, којој су се посветили.

Појамно је, да те снаге — којих није велики број — наилазе на велике неприлике; да они трају горке часе и, да, покрај свега тога, пате и од — шљама, који их врло често окружава и који циљу може нанети само штете. Не би ли добро било, када би београдско с једне, а новосадско срп. народно позориште с друге стране, ставили себи у задатак, да без престанка воде рачуна о раду српских путничких позоришта; о напредовању њихових чланова; када би та два представника наше позоришне уметности саветом и давањем ваљаних дела, као и чешћим а сталним изашиљањем појединих својих чланова, да гостујући, уједно посматре озбиљно путничка позоришта и да њиховим члановима дају потребне поуке. И још много других лепих и корисних мисли тим начином могло би се остварити.

Ваља само о овој ствари зрело размислити и доћи ће се до уверења, да би тим путем ова грана српске уметности много ојачала да би несумњиво народ од тога имао користи, увидев, да је то школа, а не „комедија“ и најпосле ди би се тим много више урадило за општу српску ствар.“

Издаје права срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

44. Представа. У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

У Новоме Саду, у уторак 12. (24.) марта 1896.

ПРВИ ПУТ :

ЧАНКОЛИЗИ.

Комедија у 5 чинова, написао Едвардо Љубовски, превео с пољског Рајко. — Редитељ: Лукић

ОСОБЕ :

Казимир Ланички — — — Стојковић.	Фишбиновић — — — — — Филиповић.
Марија, жена му — — — С. Бакаловићка.	Фишбиновићка — — — — — Т. Лукићка.
Леонка, сестра Маријина — 3. Ђуришићева.	Др. Сенци, лекар — — — — — Марковић.
Ђорђе Ланички, брат-стричевић	Астолф — — — — — Бакаловић.
Казимиру — — — — — Спасић.	Баздорф — — — — — Поповић.
Кнез — — — — — Лукић.	Први гост — — — — — Стефановић.
Барон Роман Пришницки — Душановић.	Други гост — — — — — Миловановић.
Гроф Слизгавски — — — Тодосић.	Слуга код Казимира — — — Бајин.
Чајицки, секретар кнежев — Васиљевић.	Слуга код кнеза — — — Иваштанин.

Гости, лакаји. — Догађа се у великој вароши.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. „Vom Regiment.“ Марш, од Безека. — 2. Увертира у оперу: „Јабука“, од Х. Дубека. — 3. „Trau, Schau, Wem.“ Валцер, од Штрауса. — 4. „Chant du Rossignol.“ Concert-Polka, од Филиповског. — 5. Арија из опере: „Севилски берберин“, од Росинија.

У суботу 16. (28.) марта први пут: „Женски пријатељ.“ Шалива игра у 5 чинова, написао А. Дима, син, с француског превео Душан Л. Ђокић.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сах. пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₄ сахата.